

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia de Securitate 14(2) (2024)

ISSN 2657-8549

DOI 10.24917/26578549.14.2.15

Paulina Filkowska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

ORCID 0000-0002-0040-967X

Wielowektorowość polityki zagranicznej Republiki Kazachstanu po inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę

Multi-Vector Foreign Policy of the Republic of Kazakhstan after the Russian Federation's Invasion of Ukraine

Abstrakt

Po rozpadzie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR) większość państw Azji Centralnej, w tym Kazachstan, przyjęła wielowektorową politykę zagraniczną charakteryzującą się pragmatycznym podejściem. Cechuje się ona nawiązywaniem i rozwojem wzajemnie korzystnej współpracy z innymi państwami. Zapewniło to przywódcom republiki elastyczność w stosunkach międzynarodowych, co wpływało na tworzenie i wdrażanie globalnej oraz regionalnej polityki w dziedzinie bezpieczeństwa, współpracy i rozwoju. Strategiczne śródlądowe położenie geograficzne Kazachstanu w połączeniu z bogatymi zasobami naturalnymi odegrało kluczową rolę w przyjęciu wielowektorowej polityki zagranicznej. Atak Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w lutym 2022 roku niesie ze sobą wiele skutków w sferze międzynarodowego bezpieczeństwa nie tylko dla niemal całej Europy, ale również Azji, szczególnie dla tej części, w której rosyjskie wpływy są wciąż silne. Takim obszarem jest właśnie Azja Centralna. Wojna przyniosła wiele negatywnych konsekwencji dla państw centralnoazjatyckich, takich jak spadek wartości lokalnych walut, wzrost inflacji czy zablokowanie przez Rosję eksportu żywności, zwłaszcza zbóż i cukru. Atak Rosji na Ukrainę zmienił równowagę sił w regionie, zachęcając rząd Kazachstanu do poszukiwania alternatywnych partnerów w dziedzinie gospodarki i bezpieczeństwa. Wojna rosyjsko-ukraińska nadała zupełnie nowe znaczenie wielowektorowej polityce zagranicznej Kazachstanu. Początkowo jej głównym celem był wzrost znaczenia Kazachstanu na arenie międzynarodowej i przyciągnięcie zagranicznych inwestorów. Obecnie skupia się ona na zmniejszeniu zależności od Rosji. Artykuł przedstawia analizę polityki zagranicznej Kazachstanu po inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę.

Słowa kluczowe: Kazachstan, wielowektorowość, polityka zagraniczna, wojna w Ukrainie, inwazja Federacji Rosyjskiej

Abstract

This article analyzes Kazakhstan's foreign policy after the Russian Federation's invasion of Ukraine. After the collapse of the Union of Soviet Socialist Republics (USSR), most Central Asian countries, including Kazakhstan, adopted a multi-vector foreign policy characterized by a pragmatic approach. It is characterized by establishing and developing mutually beneficial cooperation with other countries. This gave the republic's leaders flexibility in international relations, which influenced the creation and implementation of global and regional security, cooperation, and development policies. Kazakhstan's strategic landlocked geographic location and rich natural resources have played a vital role in adopting a multi-vector foreign policy. The attack by the Russian Federation on Ukraine in February 2022 has had significant consequences for international security – not only across much of Europe but also in parts of Asia where Russian influence remains strong. Central Asia is one such region. The war has brought numerous negative effects to Central Asian countries, such as a decline in the value of local currencies, increased inflation, and disruptions caused by Russia blocking food exports, especially grain and sugar. Russia's attack on Ukraine has shifted the balance of power in the region, prompting the Kazakh government to seek alternative economic and security partners. The Russian-Ukrainian war has given new meaning to Kazakhstan's multi-vector foreign policy. Initially, its primary goal was to raise Kazakhstan's profile on the international stage and attract foreign investment. Its current focus, however, is on reducing dependence on Russia.

Keywords: Kazakhstan, multi-vector policy, foreign policy, war in Ukraine, invasion of the Russian Federation

Wprowadzenie

Region Azji Centralnej tworzony jest przez pięć republik wchodzących wcześniej w skład Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR): Kazachstan, Uzbekistan, Kirgistan, Tadżykistan i Turkmenistan. Obecnie region ten z uwagi na położenie geograficzne w bezpośrednim sąsiedztwie Afganistanu i posiadane złoża surowców stał się obiektem zainteresowań wielkich mocarstw. W 1991 roku, gdy procesy dezintegracji zmierzały do rozpadu ZSRR, zarówno społeczeństwo, jak i ośrodki władzy tych republik nie były gotowe na uzyskanie suwerenności. Nieprzystosowanie do nowych warunków geopolitycznych, brak struktur instytucjonalnych czy mentalność sowiecka były trudnościami napotkanymi przez omawiane państwa w utrwalaniu swej niepodległości. Po rozpadzie ZSRR republiki, budując swoją tożsamość narodową, odrzuciły rozwiązania radzieckie i zachodnioeuropejskie, opierając ustroje państw na scentralizowanych w dużym stopniu aparatach państwowych, silnej pozycji prezydenta, który sprawuje władzę w sposób niepodzielny, oparty na praktykach autorytarnych¹.

Po rozpadzie ZSRR Kazachstan, podobnie jak większość państw Azji Centralnej, przyjął model wielowektorowej polityki zagranicznej charakteryzującej się pragmatycznym podejściem. Zapewniło to przywódcom republiki elastyczność w kontaktach z mocarstwami globalnymi i regionalnymi, wpływając na sytuację polityczną państwa

¹ R. Kłaczyński, E. Sadowska (2013). *Postradzieckie państwa Azji Centralnej. Historia, polityka, gospodarka, społeczeństwo*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego. Kraków, s. 10.

oraz jego interesy gospodarcze. Pojęcie „multiwektoryzmu” określa politykę rozwijającą stosunki zagraniczne w oparciu o pragmatyczne, nieideologiczne podstawy. Jej istotą jest nawiązanie i rozwój wzajemnie korzystnej współpracy z innymi państwami². Tym samym, wielowektorowa polityka zagraniczna jest motywowana wyłącznie interesami państwa w osiąganiu wyznaczonych przez władze celów³. Strategiczne śródlądowe położenie geograficzne Kazachstanu w połączeniu z bogatymi zasobami odegrało kluczową rolę w przyjęciu wielowektorowej polityki zagranicznej. Biorąc pod uwagę stabilność polityczną, rozwój gospodarczy i skuteczność polityki zagranicznej, Kazachstan można zaliczyć do państw, które najlepiej odnalazły się w nowej rzeczywistości po upadku ZSRR⁴.

Atak Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w lutym 2022 roku niesie ze sobą wiele konsekwencji w sferze międzynarodowego bezpieczeństwa nie tylko dla niemal całej Europy, ale również Azji, szczególnie dla tej części, w której rosyjskie wpływy są wciąż silne. Takim obszarem jest właśnie Azja Centralna. Wojna przyniosła wiele negatywnych implikacji dla państw centralnoazjatyckich, takich jak spadek wartości lokalnych walut, wzrost inflacji czy zablokowanie przez Rosję eksportu żywności, zwłaszcza zbóż i cukru. Wielu badaczy twierdzi, że jedną z głównych niezamierzonych konsekwencji rosyjskiej inwazji na Ukrainę jest utrata jej hegemonicznej pozycji w Azji Centralnej. Omawiane wydarzenie zmieniło równowagę sił w regionie, zachęcając przywódców republik centralnoazjatyckich do poszukiwania alternatywnych partnerów w dziedzinie gospodarki i bezpieczeństwa. Kazachstan jest przykładem państwa „balansującego” w stosunkach międzynarodowych – wykorzystuje swoje zalety geograficzne, wzmacnia partnerstwa regionalne i tworzy nowe szlaki handlowe, kreując nowe możliwości współpracy i rozwoju państwa. Prowadząc taką politykę zagraniczną i promując swoje interesy narodowe, państwo integruje się ze wspólnotą światową. Wojna rosyjsko-ukraińska nadała zupełnie nową perspektywę wielowektorowej polityce zagranicznej Kazachstanu.

Metodologia

Celem niniejszego opracowania jest analiza polityki zagranicznej Republiki Kazachstanu po inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, trwającej od 24 lutego 2022 roku. Badania obejmują czas do maja 2024 roku. W pracy postawiono następujące pytania badawcze: Jakie są cechy polityki zagranicznej Kazachstanu? Jakie było stanowisko Kazachstanu wobec inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę? Jak zmieniły się relacje

² S.F. Joireman, R. Tulepbayeva, R. Vanderhill (2020). *Between the bear and the dragon: multivectorism in Kazakhstan as a model strategy for secondary powers*. „International Affairs”, 4(96), s. 976–977.

³ A. Campi (2020). *Symbolic diplomacy of place and space in Eurasia: “multi-vector” vs. “third neighbor” policies-impact of nomadic features on foreign policy strategies of Kazakhstan and Mongolia*. „Turkic Studies Journal”, 3(2), s. 57.

⁴ M. Kaszuba (2017). *W uścisku Moskwy. Obszar poradziecki*. Oficyna Wydawnicza Rytm Wydawca. Warszawa, s. 87.

na linii Kazachstan-Rosja po tym wydarzeniu? Jakie są kierunki polityki zagranicznej Kazachstanu po inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę?

Zastosowaną metodą badawczą jest analiza treści. W pracy wykorzystano zróżnicowaną literaturę badawczą. Wśród niej znalazły się materiały źródłowe, takie jak Koncepcja Polityki Zagranicznej Republiki Kazachstanu na lata 2020–2030⁵. W niniejszej pracy korzystać również z oficjalnych komentarzy i oświadczeń rządu Kazachstanu wobec inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę zawartych na rządowych stronach republiki, a także opracowań polskich i zagranicznych oraz źródeł internetowych.

Wielowektorowość polityki zagranicznej Kazachstanu

Kazachstan zajmuje dziewiątą pozycję na świecie pod względem wielkości powierzchni – plasuje się za Rosją, Chinami, Indiami, USA, Kanadą, Argentyną, Australią i Brazylią. Państwo to graniczy z Federacją Rosyjską, Chinami, Uzbekistanem, Kirgistanem i Turkmenistanem. Łączna długość granic państwa wynosi 12 187 km. Jest największym państwem śródlądowym bez dostępu do morza, leżącym jednak przy największym jeziorze świata – Morzu Kaspijskim. Jest państwem bogatym w surowce naturalne. Gospodarka Kazachstanu należy do największych w Azji Centralnej. Wartość wytworzonego PKB w 2020 roku wyniosła 169 miliardów dolarów, a PKB *per capita* 25 300 tysięcy dolarów⁶. Od uzyskania niepodległości państwo to zdołało stworzyć stabilną gospodarkę, a także stać się istotnym partnerem na arenie międzynarodowej. Kazachowie postrzegani byli jako naród w pełni zrusyfikowany, zupełnie niezdolny do samodzielnego funkcjonowania na arenie międzynarodowej. Jak wskazuje Piotr Grochmalski, „Kazachstan jest przykładem państwa, które – pomyślane jako twór nieomal wirtualny, wymyślony na stołach kreślarskich radzieckich specjalistów od polityki narodowościowej – stał się bytem realnym”⁷.

Warto zaznaczyć, że multiwektorowa natura polityki zagranicznej Kazachstanu nie jest zjawiskiem nowym⁸. Już od upadku ZSRR i uzyskania niepodległości wielowektorowość stała się główną cechą polityki zagranicznej Kazachstanu⁹. Pierwszy prezydent, Nursułtan Nazarbajew, na początku lat 90. XX wieku rozumiał politykę

⁵ Официальный сайт Президента Республики Казахстан (2020, 9 marca). *О Концепции внешней политики Республики Казахстан на 2020– 2030 годы*. https://www.akorda.kz/ru/legal_acts/decrees/o-koncepcii-vneshnei-politiki-respubliki-kazahstan-na-2020-2030-gody [dostęp: 05.04.2024].

⁶ D. Niedziółka (2021). *Potencjał społeczny, ekonomiczny i środowiskowy Kazachstanu*. W: W. Sokołowski (red.). *Kazachstan – 2021. Sytuacja wewnętrzna i pozycja międzynarodowa Republiki Kazachstanu w 30. roku niepodległości*. Towarzystwo Naukowe Polska-Wschód: Wydawnictwo POZNANIE. Warszawa, s. 58.

⁷ P. Grochmalski (2006). *Kazachstan. Studium politologiczne*. Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Toruń, s. 11.

⁸ A. Savchuk, E. Chukubayev (2017). *Multivectorality of the Central Asian states in the new geopolitical reality*. „International relations and international law journal” 4(80), s. 30.

⁹ М.А. Кастеева (2018). *Принцип многовекторности во внешней политике Казахстана*. „Государственное управление и государственная служба” 4(67), s. 11.

wielowektorową jako „rozwój przyjaznych i przewidywalnych stosunków ze wszystkimi państwami, które odgrywają znaczącą rolę na arenie międzynarodowej i jednocześnie których interesy mają praktyczne znaczenie dla naszego kraju”¹⁰. Nazarbayev podkreślił również, że ze względu na położenie geopolityczne i potencjał gospodarczy państwo nie powinno ograniczać się do wąskich problemów regionalnych¹¹. Istota prowadzonej polityki leży w utrzymywaniu i rozwoju wzajemnej korzystnej współpracy ze wszystkimi państwami. Formalnie idea ta leżała u podstaw Strategii Formowania i Rozwoju Kazachstanu jako suwerennego państwa, opublikowanej 16 maja 1992 roku. Według niej celem polityki zagranicznej jest tworzenie sprzyjającego otoczenia zewnętrznego i zapewnienie stabilnego rozwoju kraju na płaszczyźnie politycznej i gospodarczej¹². Polityka zagraniczna Kazachstanu w okresie prezydentury Nazarbayewa charakteryzowała się balansowaniem w relacjach z Federacją Rosyjską, Chińską Republiką Ludową i Stanami Zjednoczonymi Ameryki. Pogląd na politykę zagraniczną Kazachstanu określano mianem „nowej wielkiej gry”¹³, która odnosiła się do rywalizacji mocarstw w regionie Azji Centralnej¹⁴.

Wielowektorowość znalazła swój wyraz także w Koncepcji polityki zagranicznej Kazachstanu na lata 2020–2030, która została podpisana przez obecnego prezydenta Kazachstanu Kasyma-Żomarta Tokajewa 6 marca 2020 roku. W dokumencie podkreślono, że Kazachstan realizuje wielowektorową, pragmatyczną i proaktywną politykę zagraniczną, wnoszą istotny wkład w tworzenie i wdrażanie globalnej oraz regionalnej agendy w dziedzinie bezpieczeństwa, współpracy i rozwoju. Władze państwa zwracają uwagę na wszechstronną i niezachwianą obronę interesów narodowych, konstruktywną realizację polityki zagranicznej i zagranicznych priorytetów gospodarczych. Prezydent podkreślił, że w celu zachowania niezależności i integralności terytorialnej państwo powinno utrzymywać przyjazne stosunki z sąsiadami (Federacją Rosyjską i Chinami) na zasadach wzajemnie korzystnych¹⁵.

Od rozpadu ZSRR Kazachstan w najbliższych relacjach pozostaje z Rosją. Państwa te współpracują na różnych płaszczyznach, między innymi: politycznej, gospodarczej czy energetycznej. Na tę współpracę wpływa kilka czynników. Po pierwsze, Kazachstan ma najdłuższą granicę z Rosją w odróżnieniu od pozostałych państw poradzieckich. Oba omawiane państwa są w dużym stopniu współzależne, jeśli chodzi o bezpieczeństwo

¹⁰ N.A. Nazarbayev (1992, 16 maja). *Стратегия становления и развития Казахстана как суверенного государства*. Алма-Ата. https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30006969 [dostęp: 18.05.2024].

¹¹ K. Kleina (2021). *Polityka zagraniczna Republiki Kazachstanu. Strategia i jej urzeczywistnienie*. W: W. Sokołowski (red.). *Kazachstan – 2021. Sytuacja wewnętrzna i pozycja międzynarodowa Republiki Kazachstanu w 30. roku niepodległości*. Towarzystwo Naukowe Polska-Wschód: Wydawnictwo Poznanie. Warszawa, s. 134.

¹² N.A. Nazarbayev. *Op. cit.* [dostęp: 18.05.2024].

¹³ Określenie analogiczne do „wielkiej gry” Imperium Brytyjskiego i Imperium Rosyjskiego w XIX wieku.

¹⁴ R. Turarbekava (2023). *Kazakhstan foreign policy during presidency of Kasym-Jomart Tokayev (2019–2023)*. „Wschodnioznawstwo” 17, s. 148.

¹⁵ Официальный сайт Президента Республики Казахстан. *Op. cit.* [dostęp: 05.04.2024].

narodowe i regionalne. Po drugie, ze wszystkich byłych republik poradzieckich graniczących z Rosją jedynie Kazachstan i Białoruś biorą udział w integracji eurazjatyckiej i mają wspólną przestrzeń celną i gospodarczą z Rosją. Po trzecie, duża część kazachskiego społeczeństwa postrzega rosyjską przestrzeń społeczno-kulturową jako rodzimą. Po czwarte, liderzy obu państw określają siebie sojusznikami. Władze Kazachstanu dostrzegają strategiczną pozycję Rosji na arenie międzynarodowej, stąd też utrzymywanie z nią relacji politycznych wydaje się niezbędne dla rozwoju państwa¹⁶.

Istotnym obszarem współpracy państw jest sektor energetyczny. Kazachstan bowiem ma największe w regionie kaspijskim zasoby ropy naftowej oraz spore zapasy gazu ziemnego. Dalekie położenie geograficzne Kazachstanu od międzynarodowych rynków zbytu i brak dostępu do morza sprawia, że państwo uzależnione jest od rurociągów transportujących jego surowce na światowe rynki. Kazachska ropa naftowa przesyłana jest głównie rosyjskimi rurociągami. Największym międzynarodowym rurociągiem w Europie jest Rurociąg Kaspijski, który zaczyna się w Kazachstanie, a kończy w terminalu naftowym w Noworosyjsku nad Morzem Czarnym. Rurociąg ten, przesyłający ponad 1/3 całego eksportu kazachskiej ropy naftowej, odgrywa strategiczną rolę w utrzymaniu dominującej pozycji Rosji na rynku energetycznym Kazachstanu¹⁷.

Ważnym partnerem Kazachstanu są również Chiny, szczególnie w sektorze gospodarczym. Warto podkreślić, że państwa te współpracują ze sobą od uzyskania niepodległości przez Kazachstan. Rząd chiński jako jeden z pierwszych uznał niepodległość Kazachstanu, a stosunki dyplomatyczne na szczeblu ambasadorów zostały nawiązane już na początku 1992 roku¹⁸. W lipcu 2005 roku państwa ogłosiły strategiczne partnerstwo, które w kolejnych latach było rozwijane, aż przybrało formę wiecznego i wszechstronnego partnerstwa strategicznego ogłoszonego we wrześniu 2019 roku podczas wizyty Tokajewa w Pekinie. Współpracę tę zacieśniła rosyjska aneksja Półwyspu Krymskiego w 2014 roku. Władze obydwu państw podkreślały, że coraz silniejsze wzajemne kontakty umożliwią im marginalizowanie zachodniej presji, a także osłabią moskiewskie wpływy w Azji Centralnej¹⁹.

Wyrazem wielowektorowej polityki Kazachstanu są także relacje z państwami centralnoazjatyckimi. Przez większą część okresu niepodległości stosunki między nimi odznaczały się niskim poziomem współpracy i regularnymi sporami handlowymi, granicznymi oraz energetycznymi. Polityczny krajobraz Azji Centralnej zmienił się w 2016 roku po śmierci prezydenta Uzbekistanu Islama Karimowa. Nowy przywódca Szawkat Mirzijojev ogłosił odwilż w stosunkach z sąsiadami i zakończył politykę izolacji. Między państwami regionu poprawił się dialog, co może stopniowo doprowadzić

¹⁶ Voices on Central Asia (2019, 13 lutego). *Russia and Kazakhstan: What's next? An interview with Askar Nursha*. <https://voicesoncentralasia.org/russia-and-kazakhstan-whats-next-an-interview-with-askar-nursha/> [dostęp: 18.05.2024].

¹⁷ E. Kochanek (2017). *Azja Centralna – rosnący w siłę dostawca surowców energetycznych*. „Zeszyty Naukowe Akademii Sztuki Wojennej” 4(109), s. 102–103.

¹⁸ P. Grochmalski. *Op. cit.*, s. 562–564.

¹⁹ P. Bielicki (2020). *Relacje kazachsko-rosyjskie i ich znaczenie dla bezpieczeństwa na obszarze poradzieckim*. „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne” 2(66), s. 59.

do uzyskania korzyści płynących ze zwiększonego handlu i współpracy w kluczowych obszarach. Wspólna aktywność może umożliwić państwom wypracowanie rozwiązań sporów regionalnych na polach takich jak: energetyka, bezpieczeństwo czy handel narkotykami²⁰.

Kazachstan rozwija stosunki nie tylko w wymiarze bilateralnym, ale też multilateralnym. Rząd kazachski współpracuje z organizacjami międzynarodowymi. Wyrzeczenie się broni nuklearnej na terytorium państwa pozytywnie wpłynęło na bliższą współpracę z Organizacją Narodów Zjednoczonych (ONZ). Ponadto, Kazachstan aktywnie działa na forum Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), w której to w 2010 roku objął przewodnictwo. Tym samym wyróżnił się na tle Wspólnoty Niepodległych Państw²¹, a inicjatywy, z jakimi występował, miały większe szanse na poparcie²².

Kazachstan podjął również współpracę z Sojuszem Północnoatlantyckim (NATO). W 1992 roku państwo to dołączyło do Rady Paktu Północnoatlantyckiego (*North Atlantic Cooperation Council*). W 1997 roku następcą tego forum dialogu została Rada Partnerstwa Euroatlantyckiego (*Euro-Atlantic Partnership Council*), która skupia wszystkich sojuszników i państwa obszaru euroatlantyckiego²³.

Kazachstan współpracuje również z takimi organizacjami jak Szanghajska Organizacja Współpracy (SzOW), Organizacja Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym (OUBZ) czy Euroazjatycka Unia Gospodarcza (EUG)²⁴. Celem tej wielostronnej dyplomacji jest zbudowanie sieci powiązań z ważnymi aktorami międzynarodowymi, co wpływa korzystnie na pozycję Kazachstanu.

Kazachska strategia w polityce zagranicznej opiera się na równoważeniu roli Rosji w stosunkach z Chinami, nawiązując jednocześnie stosunki z innymi mocarstwami, tak by ograniczyć zależność Kazachstanu od dwóch dużych sąsiadów. Co za tym idzie, Kazachstan aktywnie działa na rzecz rozwoju stosunków ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki (USA), Unią Europejską (UE), Turcją czy z państwami Dalekiego Wschodu (Japonią, Koreą Południową). Koncepcja ta stanowi podstawę wielowektorowej polityki zagranicznej państwa²⁵.

²⁰ W.A. Sanchez (2020, maj). *A Rising Global Player: Kazakhstan's Foreign Policy in the 2020s*. Wilson Center. https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/uploads/documents/KI_200514_cable%2051_v1.pdf [dostęp 18.05.2024].

²¹ Wspólnota Niepodległych Państw to organizacja gospodarczo-polityczno-wojskowa, w skład której wchodzi większość byłych republik Związku Radzieckiego (Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Kazachstan, Kirgistan, Mołdawia, Rosja, Tadżykistan i Uzbekistan). Celem organizacji jest współpraca w zakresie bezpieczeństwa, polityki, gospodarki, kultury i ochrony zdrowia.

²² М. Лаумулин (2011). *Некоторые проблемы современной внешней политики Казахстана*. „Центральная Азия и Кавказ” 1(14), s. 130.

²³ North Atlantic Treaty Organization (2022, 23 maja). *Relations with Kazakhstan*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49598.htm [dostęp 18.05.2024].

²⁴ М.А. Кастеева. *Op. cit.*, c. 14.

²⁵ S.E. Cornell. *Op. cit.*

Reakcja Kazachstanu na rosyjską inwazję na Ukrainę

W 2022 roku Kazachstan przeżył rok wstrząsów i zmian. Na początku stycznia przez pięć dni w państwie miały miejsce masowe protesty i niepokoje. Rozpoczęły się one w związku z gwałtownymi podwyżkami cen paliw, ale szybko przeniosły się na szereg innych problemów wewnętrznych, przybierając na sile w byłej stolicy i największym mieście kraju, Ałmatach. Aby pomóc stłumić protesty, prezydent Tokajew wezwał do interwencji OUBZ – zdominowany przez Rosję sojusz wojskowy sześciu byłych republik radzieckich. Od rozpadu ZSRR Kazachstan był jednym z najbliższych i najbardziej wiarygodnych sojuszników Moskwy na obszarze poradzieckim. Niektórzy postrzegali interwencję OUBZ jako wstęp do większego sojuszu Kazachstanu z Rosją i zakończenia wielowektorowej polityki zagranicznej Kazachstanu. Jednak zrównoważone stanowisko wyrażone przez władze Kazachstanu po inwazji Rosji na Ukrainę wzbudziło na Zachodzie pewną nadzieję, że kraj ten zdystansuje się od Rosji²⁶.

1 marca 2022 roku Tokajew w przemówieniu wygłoszonym podczas Nadzwyczajnego Zjazdu rządzącej partii Amanat wezwał władze rosyjskie i ukraińskie do negocjacji w celu zakończenia konfliktu²⁷. Następnego dnia w rozmowie telefonicznej z prezydentem Ukrainy Wołodymyrem Zełenskim podkreślił wagę osiągnięcia porozumienia w trakcie negocjacji i potrzebę zatrzymania i zapobiegania dalszym działaniom zbrojnym na terytorium Ukrainy²⁸.

Interwencja OUBZ w styczniu 2022 roku sprawiła, że władze kazachstańskie nie mogły jednoznacznie potępić działań Rosji na Ukrainie. Z drugiej strony, wielowektorowość polityki zagranicznej Kazachstanu oraz jego położenie geograficzne i polityczne sprawiły, że jego rząd nie mógł stanąć po stronie rosyjskiej. Wpłynęłoby to niekorzystnie na jego współpracę z innymi państwami i godziłoby w założenia polityki zagranicznej Kazachstanu, w myśl których państwo powinno rozwijać dobre stosunki ze wszystkimi partnerami międzynarodowymi²⁹. Prezydent Rosji Władimir Putin oczekiwał, że Tokajew, wspierany militarnie w styczniu przez OUBZ, okaże wdzięczność Federacji Rosyjskiej i poprze działania Kremla. Tak się jednak nie stało. Minister spraw zagranicznych Kazachstanu Mukhtar Tlueberdi jeszcze na dwa dni przed wybuchem pełnoskalowej wojny rosyjsko-ukraińskiej odrzucił możliwość uznania Donieckiej oraz Ługańskiej Republiki Ludowej. Działanie to miało ważne znaczenie z punktu widzenia bezpieczeństwa Kazachstanu. Zdaniem Krystiana Pachuckiego-Włoska „ochrona integralności terytorialnej któregośkolwiek z państw poradzieckich daje gwarancję,

²⁶ M. Dumoulin. *Op. cit.*

²⁷ Министерство иностранных дел Республики Казахстан (2022, 1 marca). *President Tokayev urges Russia and Ukraine to reach an agreement through negotiations, says Kazakhstan ready to provide mediation, if needed*. <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa/press/news/details/334985?lang=en> [dostęp: 05.04.2024].

²⁸ Официальный сайт Президента Республики Казахстан (2022, 2 marca). *Состоялся телефонный разговор Главы государства с Президентом Украины Владимиром Зеленским*. <https://akorda.kz/ru/sostoyalsya-telefonnyy-razgovor-glavy-gosudarstva-s-prezidentom-ukrainy-vladimirom-zelenskim-221141> [dostęp: 05.04.2024].

²⁹ Официальный сайт Президента Республики Казахстан (2020, 9 marca). *О Концепции внешней...* [dostęp: 05.04.2024].

że w przypadku prób odłączenia od Kazachstanu północnej części państwa, gdzie mniejszość rosyjska stanowi od 30 do 50% populacji w zależności od obwodu, żadna z byłych republik nie uzna takiego stanu rzeczy³⁰.

Inwazja na Ukrainę a relacje Kazachstan-Rosja

W pierwszych dniach rosyjskiego ataku na Ukrainę rząd Kazachstanu zaproponował pełnienie roli negocjatora, podkreślając potrzebę dialogu. Udzielił także Ukrainie pomocy humanitarnej, artykułując tym samym swoje neutralne stanowisko. 28 marca 2022 roku wiceminister spraw zagranicznych Kazachstanu Roman Vasilenko oświadczył, że Kazachstan nie chce znaleźć się po złej stronie za nową „żelazną kurtyną”. Tym samym państwo nie ma zamiaru być sprzymierzeńcem Rosji i ryzykować, że zostanie poddane zachodnim sankcjom³¹. W trakcie publicznej dyskusji na Międzynarodowym Forum Ekonomicznym w Sankt Petersburgu w czerwcu 2022 roku prezydent Tokajew podkreślił, że jego państwo szanuje zasadę integralności terytorialnej i dlatego nie uzna „quasi-państw” donieckiego i ługańskiego³². Z drugiej zaś strony Kazachstan unika ostentacyjnie konfrontacyjnych gestów wobec Kremla. Podczas gdy najbliżsi sojusznicy Moskwy, w szczególności Białoruś, głosowali przeciwko większościowym rezolucjom Zgromadzenia Ogólnego ONZ w sprawie Rosji, Kazachstan wstrzymał się od głosu³³. Pod koniec listopada 2022 roku Tokajew złożył wizytę w Moskwie, a także dołączył do innych centralnoazjatyckich przywódców w czasie obchodów Dnia Zwycięstwa w rosyjskiej stolicy w 2023 i 2024 roku³⁴.

Pomimo neutralności Kazachstanu w wojnie rosyjsko-ukraińskiej rządy w Astanie i Moskwie stale wyrażały wspólną chęć kontynuowania współpracy dwustronnej i zintensyfikowały wzajemne kontakty. Kazachstan pozostaje w dużym stopniu uzależniony od Rosji w zakresie eksportu, a 80% eksportu ropy naftowej przechodzi przez rosyjski system rurociągów³⁵. Ponadto Rosja zachowuje silne dzwignie wpływów w kraju poprzez obecność licznych etnicznych społeczności rosyjskich i rosyjskojęzycznych,

³⁰ Pachucki-Włosek K. (2022, 24 czerwca). *Azja Centralna wobec wojny w Ukrainie*. Instytut Nowej Europy. <https://ine.org.pl/azja-centralna-wobec-wojny-w-ukrainie/> [dostęp: 23.04.2024].

³¹ Reuters (2022, 28 marca). *Kazakhstan does not want to be behind new iron curtain, deputy minister says*. <https://www.reuters.com/world/kazakhstan-does-not-want-be-behind-new-iron-curtain-deputy-minister-2022-03-28/> [dostęp: 05.04.2024].

³² Bloomberg (2022, 17 lipca). *Putin Gets Unexpected Pushback from Ally Over War in Ukraine*. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-06-17/putin-says-russia-can-survive-sanctions-crows-west-suffers-more> [dostęp: 05.04.2024].

³³ J. Wahlang (2023, 27 kwietnia). *Kazakhstan's 'Multi-Vector' Foreign Policy Amidst the Ukraine War*. The Manohar Parrikar Institute for Defence Studies and Analyses. <https://www.idsa.in/idsacomments/kazakhstans-foreign-policy-ukraine-war-jwahlang-270423> [dostęp: 18.05.2024].

³⁴ E. Court (2024, 6 maja). *Russia holds Victory Day Parade in Moscow*. The Kyiv Independent. <https://kyivindependent.com/victory-day-russia-foreign/> [dostęp: 18.05.2024].

³⁵ T. Schultz (2022, 25 października). *Kazakhstan's balancing act between the EU and Russia*. <https://www.dw.com/en/ukraine-war-kazakhstans-balancing-act-between-the-eu-and-russia/a-63548292> [dostęp: 18.05.2024].

a także poprzez nadawanie rosyjskich mediów, rozpowszechnianie rosyjskich filmów i literatury oraz więzi między rosyjskimi i kazachskimi przedsiębiorstwami.

W 2022 i 2023 roku handel między państwami osiągnął rekordowy wynik – wartość wymiany handlowej osiągnęła kwoty odpowiednio 26 i 27 miliardów dolarów. Prawie połowa wszystkich zagranicznych firm działających obecnie w Kazachstanie to firmy rosyjskie, a zainteresowanie Kazachstanem ze strony rosyjskich przedsiębiorstw państwowych jest ogromne. Rosja kontroluje główny szlak eksportowy Kazachstanu – Caspian Pipeline Consortium, które eksportuje 79% kazachskiej ropy i wytwarza 60% PKB kraju. Rosja dwukrotnie pokazała, że eksport tym rurociągiem może zostać wstrzymany. Dostarcza ona także energię elektryczną do Kazachstanu oraz kontroluje obecnie 25% produkcji uranu w Kazachstanie. Pod koniec 2022 roku Rosatom, rosyjski państwowy koncern nuklearny, kupił 49% udziałów w spółce posiadającej dwie koncesje na zagospodarowanie gigantycznego złoża uranu „Budenovskoye” w Kazachstanie. Co więcej, w ramach umowy z 2023 roku o wartości 6 miliardów dolarów Rosja zbuduje trzy elektrownie węglowe w Kazachstanie³⁶.

Relacje Kazachstanu z innymi aktorami międzynarodowymi

Wojna w Ukrainie zaowocowała ekspansją chińskich wpływów na centralnoazjatyckim obszarze. Szczyt Chin-Azja Centralna 18–19 maja 2023 roku wzmocnił wizerunek Chin jako aktywnego podmiotu w centralnoazjatyckim regionie. Władze ChRL zwiększyły m.in. przekonanie przywódców państw Azji Środkowej, że Chiny wspierają ich suwerenność³⁷. Wzrosło znaczenie Chin w polityce zagranicznej Kazachstanu. Wydarzenia z 2022 roku nasiliły obawy chińskiego rządu o stabilność zachodniego sąsiedztwa i dały możliwość do pogłębienia swojej pozycji względem Moskwy. Wobec narastającej izolacji Federacji Rosyjskiej Kazachstan wyrósł na, między innymi, koniecznego partnera Pekinu w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa szlaków handlowych na zachód. Dla Kazachstanu zaś ChRL stała się przeciwwagą dla Rosji i zabezpieczeniem przed nią, a przy tym utrzymała atrakcyjność jako inwestor i kontrahent. We wrześniu 2022 roku Xi Jinping publicznie zapewnił o poparciu dla kazachskiej suwerenności integralności terytorialnej, co stanowiło wyraz zacieśnienia wzajemnych relacji. Oba państwa wprowadziły również wzajemne ułatwienia wizowe dla obywateli, zatwierdzone w maju 2022 roku na szczycie Chin-Azja Centralna³⁸.

Chiny są ważnym partnerem handlowym dla Kazachstanu. Według kazachskiego Centrum Rozwoju Polityki Handlowej QazTrade Chiny znalazły się na szczycie listy

³⁶ K. Mallinson (2024, 29 lutego). *Russia's influence in Kazakhstan is increasing despite the war in Ukraine*. Chatham House. <https://www.chathamhouse.org/2024/02/russias-influence-kazakhstan-increasing-despite-war-ukraine> [dostęp: 18.05.2024].

³⁷ The International Institute for Strategic Studies (2023, październik). *The first China-Central Asia Summit*. <https://www.iiss.org/publications/strategic-comments/2023/the-first-china-central-asia-summit/> [dostęp: 18.05.2024].

³⁸ M. Popławski (2023, 14 sierpnia). *Kazachstan: kurs na niepewność*. Ośrodek Studiów Wschodnich. https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-08-14/kazachstan-kurs-na-niepewnosc#_ftn12 [dostęp: 18.05.2024].

rynków eksportowych kazachskich towarów w 2023 roku. Udział Chin w kazachskim eksporcie wyniósł 56,3% obrotów handlowych Kazachstanu³⁹. Na Chiny przypadało 31,5 miliarda dolarów całkowitego handlu zagranicznego Kazachstanu⁴⁰. Kazachstan eksportował głównie ropę naftową i produkty naftowe, a importował sprzęt, samochody, komponenty, sprzęt elektrotechniczny i metale nieszlachetne. Państwo zwiększyło liczbę rynków eksportowych ze 131 do 135⁴¹.

Kazachstan rozwija również stosunki z Unią Europejską. Ta ponadnarodowa organizacja dąży do pogłębienia relacji dwustronnych i rewizji polityki wobec Kazachstanu i całego centralnoazjatyckiego regionu jako całości⁴². Stosunki partnerskie między UE a Kazachstanem mają swoje początki w 1991 roku. Dnia 21 grudnia 2015 roku obie strony podpisały porozumienie o wzajemnym partnerstwie i współpracy, którego celem było dążenie do międzynarodowego i regionalnego pokoju oraz stabilności i rozwoju gospodarczego⁴³. Do 2022 roku głównym forum dialogu politycznego między UE a państwami Azji Centralnej były Spotkania Ministerialne UE-Azja Centralna. Umowy gospodarcze i handlowe, które te państwa zawarły z UE, nie zostały rozszerzone, co w dużej mierze wynikało z braku postępów w procesie demokratyzacji. Dopiero w 2020 roku weszła w życie wzmocniona umowa o partnerstwie i współpracy (EPCA) z Kazachstanem i jest to jedyne takie porozumienie UE w tej części świata. Głównym kierunkiem eksportu Kazachstanu (szczególnie za sprawą sprzedaży ropy naftowej) są rynki państw członkowskich UE, ale w 2022 roku kraj ten w rankingu partnerów handlowych UE spadł na 29. miejsce. Jednocześnie UE od dawna jest jednym z trzech największych partnerów Azji Centralnej obok Chin i Rosji, a także największym inwestorem i dostarczycielem pomocy rozwojowej dla tego regionu⁴⁴.

Inwazja Rosji na Ukrainę zmieniła podejście Unii Europejskiej do całego regionu Azji Centralnej. W ciągu ostatnich dwóch lat dla UE ważniejsze stało się utrzymanie stabilności tego regionu i wykorzystanie jego potencjału w zakresie energii i transportu. Doszło do licznych wizyt urzędników unijnych w Kazachstanie. Państwo odwiedził np. przewodniczący Rady Europejskiej Charles Michel w październiku 2022 r. i Wysoki Przedstawiciel UE do Spraw Zagranicznych Josep Borrell w listopadzie 2022 r., którzy

³⁹ QazTrade (2024, 17 lutego). *Итоги внешней торговли Казахстана за 2023 год*. <https://qaztrade.org.kz/rus/itogi-vneshnej-torgovli-kazahstana-za-2023-god/> [dostęp: 18.05.2024].

⁴⁰ K. Ochman (2024, 18 lutego). *Chiny na szczycie listy partnerów handlowych Kazachstanu w 2023 roku*. Kierunek Kaukaz. <https://kierunekkaukaz.pl/2024/02/18/chiny-na-szczycie-listy-partnerow-handlowych-kazachstanu-w-2023-roku> [dostęp: 18.05.2024].

⁴¹ QazTrade. *Op. cit.*

⁴² A. Konopelko (2016). *Polityka Unii Europejskiej wobec Kazachstanu*. W: M. Gołda-Sobczak, J. Marszałek-Kawa (red.) *Polityczne i gospodarcze problemy współczesnej Azji*. Wydawnictwo Adam Marszałek. Toruń, s. 271.

⁴³ The European Union (2016, 4 lutego). *Enhanced Partnership and Cooperation Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and the Republic of Kazakhstan, of the other part*. https://eur-lex.europa.eu/eli/agree_internation/2016/123/oj [dostęp: 18.05.2024].

⁴⁴ European Commission (2023, 19 kwietnia). *Trade in goods with Kazakhstan, Directorate-General for Trade*. https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_kazakhstan_en.pdf [dostęp: 18.05.2024].

dyskutowali z rządem Kazachstanu o Transkaspjskim Międzynarodowym Szlaku Transportowym⁴⁵.

Rosyjska inwazja na Ukrainę dała nowe możliwości na pogłębienie relacji Stanów Zjednoczonych z Azją Środkową. Geopolityczne i strategiczne położenie Azji Centralnej sprawiło, że wzrosła pozycja regionu dla polityki USA. We wrześniu 2023 roku prezydent USA Joe Biden był gospodarzem inauguracyjnego szczytu pomiędzy USA a pięcioma centralnoazjatyckimi republikami. Podczas szczytu poruszono problem poszanowania suwerenności i integralności terytorialnej byłych republik poradzieckich. Ponadto, Biden zaproponował rozpoczęcie dialogu na temat surowców naturalnych, które przyczyniają się do rozwoju regionu – działanie to określane jest jako część wysiłków USA na rzecz wsparcia rozwoju Transkaspjskiego Międzynarodowego Szlaku Transportowego⁴⁶.

Podstawą relacji Kazachstanu z USA jest współpraca w zakresie bezpieczeństwa i nierozprzestrzeniania broni jądrowej. Po ataku Federacji Rosyjskiej na Ukrainę państwa wyraziły chęć poszerzenia współpracy. W 2023 roku na konferencji prasowej Sekretarz Stanu USA Antony Blinken i minister spraw zagranicznych Kazachstanu Mukhtar Tileuberdi podkreślili wagę współpracy w duchu wzmocnionego partnerstwa strategicznego. Oświadczenie to potwierdza ożywienie dialogu politycznego, współpracy handlowej, gospodarczej i inwestycyjnej między oboma państwami.

Wzajemne obroty handlowe Kazachstanu ze Stanami Zjednoczonymi w 2022 roku przekroczyły 3 miliardy dolarów i są o 37,2% wyższe w porównaniu z wynikami z roku poprzedniego. Eksport rośnie, ponieważ Stany Zjednoczone od 1993 roku są jednym z największych inwestorów w gospodarkę Kazachstanu. Całkowity napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych z USA przekroczył 62 miliardy dolarów, a w pierwszych trzech kwartałach 2022 roku wolumen amerykańskich inwestycji wzrósł o 58,8% w porównaniu do analogicznego okresu w 2021 roku⁴⁷. W marcu 2024 roku doszło do kolejnego spotkania Sekretarza Stanu USA tym razem z wicepremierem Kazachstanu Muratem Nurtleu w Waszyngtonie, podczas którego omówione zostały wspólne interesy państw w ramach rozwoju dwustronnego partnera gospodarczego oraz zaangażowanie we wzmacnianie inwestycji i dywersyfikacji gospodarki Kazachstanu. Sekretarz Blinken potwierdził również zaangażowanie Stanów Zjednoczonych jako wiarygodnego partnera na rzecz suwerenności, niepodległości i integralności terytorialnej Kazachstanu⁴⁸.

⁴⁵ M. Dumoulin. *Op. cit.*

⁴⁶ Economist Intelligence (2023, 1 listopada). *US-Central Asia relations are set to grow*. <https://www.eiu.com/n/us-central-asia-relations-are-set-to-grow/> [dostęp: 18.05.2024].

⁴⁷ U.S. Department of State (2023, 28 lutego). *Secretary Antony J. Blinken and Kazakhstan Foreign Minister Mukhtar Tileuberdi at a Joint Press Availability*. <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-and-kazakhstan-foreign-minister-mukhtar-tileuberdi-at-a-joint-press-availability/> [dostęp: 18.05.2024].

⁴⁸ U.S. Department of State (2024, 26 marca). *Secretary Blinken's Meeting with Kazakhstan's Deputy Prime Minister-Foreign Minister Nurtleu*. <https://www.state.gov/secretary-blinkens-meeting-with-kazakhstans-deputy-prime-minister-foreign-minister-nurtleu/> [dostęp: 18.05.2024].

Istotnym państwem, którego obecność jest coraz silniej wyczuwalna po inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, jest Turcja. Państwo to, w obliczu zmieniającej się globalnej i regionalnej geopolityki, dąży do większego zaangażowania w Azji Centralnej poprzez szereg umów handlowych i obronnych, a także sprzedaż broni. Turcja i Kazachstan współpracują w dziedzinie wojskowości i bezpieczeństwa od ponad 30 lat. Turcja była pierwszym państwem, które uznało niepodległość Kazachstanu w 1991 roku. Przełom w turecko-kazachskiej współpracy obronnej nastąpił w 2011 roku, kiedy państwa podpisały umowę o uruchomieniu spółki *joint venture*, produkującej produkty wojskowo-przemysłowe⁴⁹.

W maju 2022 roku prezydent Kasym-Żomart Tokajew złożył wizytę w Turcji, aby podpisać 15 dwustronnych umów wzmacniających strategiczne partnerstwo Kazachstanu z Turcją. Umowy obejmowały między innymi produkcję przez Kazachstan tureckich dronów⁵⁰. Pod koniec lipca 2023 roku kazachskie przedsiębiorstwo państwowe Uralsk Plant Zenit podpisało umowę z dwiema firmami podlegającymi tureckiemu Ministerstwu Obrony Narodowej, Asfat i YDA Group, na budowę okrętów dla marynarki wojennej Kazachstanu. Umowa ta obejmuje zaprojektowanie i budowę między innymi okrętów morskich oraz bojowych, a także pozwala na produkcję wielu nawodnych platform, w tym statków handlowych na Morzu Kaspijskim⁵¹. Rozwój współpracy wojskowej państw jest skutkiem starania się Kazachstanu o wzmacnianie kompleksu obronno-przemysłowego dzięki utworzeniu cyklu produkcyjnego opartego na lokalizacji, by zmniejszyć zależności od importu.

Zaprezentowany rozwój relacji Kazachstanu z innymi podmiotami międzynarodowymi potwierdza wielowektorowe podejście rządu Kazachstanu do swej polityki zagranicznej. Słabnące wpływy Federacji Rosyjskiej spowodowane wojną z Ukrainą otworzyły Kazachstanowi nowe możliwości do rozszerzenia wielowektorowej polityki zagranicznej i poszukiwania nowych partnerstw obronnych.

Wnioski

Kazachstan jest doskonałym przykładem prowadzenia efektywnej wielokierunkowej polityki zagranicznej. Pragmatyczna, wielowektorowa polityka pozwoliła Kazachstanowi zintegrować się ze wspólnotą światową, możliwie najskuteczniej promować swoje interesy narodowe i stworzyć idealne warunki zewnętrzne do rozwiązywania problemów rozwoju wewnętrznego. Dotyczą one między innymi wymiaru gospodarczego: Kazachstan jest niekwestionowanym liderem Azji Centralnej w przyciąganiu bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Wojna w Ukrainie nadała nowe znaczenie tej

⁴⁹ Republic of Türkiye – Ministry of Foreign Affairs. *Relations between Türkiye and Kazakhstan*. <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkiye-and-kazakhstan.en.mfa> [dostęp: 18.05.2024].

⁵⁰ Радио Озодлик (2022, 11 maja). *Казakhstan и Турция заключили соглашение о военном сотрудничестве*. <https://rus.ozodlik.org/a/31845137.html> [dostęp: 18.05.2024].

⁵¹ M.A. Kula (2023, 26 lipca). *ASFAT ve Kazakistan arasında iş birliği*. Defence TurkNet. https://www.defenceturk.net/asfat-ve-kazakistan-arasında-is-birligi?utm_source=in_materials [dostęp: 18.05.2024].

polityce Kazachstanu. Pierwotnie jej głównym celem było wzrost znaczenia Kazachstanu na arenie międzynarodowej i przyciągnięcie zagranicznych inwestorów, obecnie skupia się ona na zmniejszeniu zależności od Rosji. Choć nie doszło do rzeczywistej redukcji wpływów Rosji w Kazachstanie ani niekoniecznie do wzrostu wpływów innego regionalnego mocarstwa, rząd przyjął jasną strategię hedgingową, mającą na celu maksymalizację korzyści geopolitycznych i wzmocnienie własnej suwerenności.

Bibliografia

- Bielicki P. (2020). *Relacje kazachsko-rosyjskie i ich znaczenie dla bezpieczeństwa na obszarze poradzieckim*. „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne”, 2(66).
- Bloomberg (2022, 17 lipca). *Putin Gets Unexpected Pushback from Ally Over War in Ukraine*. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-06-17/putin-says-russia-can-survive-sanctions-crows-west-suffers-more> [dostęp: 05.04.2024].
- Campi A. (2020). *Symbolic diplomacy of place and space in Eurasia: “multi-vector” vs. “third neighbor” policies-impact of nomadic features on foreign policy strategies of Kazakhstan and Mongolia*. “Turkic Studies Journal” 2(3).
- Chukubayev E., Savchuk A. (2017). *Multivectorality of the Central Asian states in the new geopolitical reality*. „International relations and international law journal” 4(80).
- Cornell S.E. (2023, 8 grudnia). *Kazakhstan’s foreign policy: managing the Major Powers*. The Central Asia-Caucasus Analyst. https://www.cacianalyst.org/resources/pdf/231208_FT_Kazpowersb.pdf [dostęp: 20.05.2024].
- Court E. (2024, 6 maja). *Russia holds Victory Day Parade in Moscow*. The Kyiv Independent. <https://kyivindependent.com/victory-day-russia-foreign/> [dostęp: 18.05.2024].
- Dumoulin M. (2023, 13 kwietnia). *Steppe change: How Russia’s war on Ukraine is reshaping Kazakhstan* European Council on Foreign Relations. <https://ecfr.eu/publication/steppe-change-how-russias-war-on-ukraine-is-reshaping-kazakhstan/#summary> [dostęp: 18.05.2024].
- Economist Intelligence (2023, 1 listopada). *US-Central Asia relations are set to grow*. <https://www.eiu.com/n/us-central-asia-relations-are-set-to-grow/> [dostęp: 18.05.2024].
- European Commission (2023, 19 kwietnia). *Trade in goods with Kazakhstan, Directorate-General for Trade*. https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_kazakhstan_en.pdf [dostęp: 18.05.2024].
- Grochmalski P. (2006). *Kazachstan. Studium politologiczne*. Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Toruń.
- Joireman S.F., Tulepbayeva R., Vanderhill R. (2020). *Between the bear and the dragon: multivectorism in Kazakhstan as a model strategy for secondary powers*. „International Affairs” 4(96).
- Kaszuba M. (2017). *W uścisku Moskwy. Obszar poradziecki*. Oficyna Wydawnicza Rytm Wydawca. Warszawa.
- Kleina K. (2021). *Polityka zagraniczna Republiki Kazachstanu. Strategia i jej urzeczywistnienie*. W: W. Sokołowski (red.). *Kazachstan – 2021. Sytuacja wewnętrzna i pozycja międzynarodowa Republiki Kazachstanu w 30. roku niepodległości*. Towarzystwo Naukowe Polska-Wschód: Wydawnictwo Poznanie. Warszawa.
- Kłaczyński R., Sadowska E. (2013). *Postradzieckie państwa Azji Centralnej. Historia, polityka, gospodarka, społeczeństwo*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego. Kraków.

- Kochanek E. (2017). *Azja Centralna – rosnący w siłę dostawca surowców energetycznych*. „Zeszyty Naukowe Akademii Sztuki Wojennej” 4(109).
- Konopelko A. (2016). *Polityka Unii Europejskiej wobec Kazachstanu*. W: M. Gołda-Sobczak, J. Marszałek-Kawa (red.). *Polityczne i gospodarcze problemy współczesnej Azji*. Wydawnictwo Adam Marszałek. Toruń.
- Kula M.A. (2023, 26 lipca). *ASFAT ve Kazakistan arasinda iş birliği*. Defence TurkNet. https://www.defenceturk.net/asfat-ve-kazakistan-arasinda-is-birligi?utm_source=in_materials [dostęp: 18.05.2024].
- Mallinson K. (2024, 29 lutego). *Russia's influence in Kazakhstan is increasing despite the war in Ukraine*. Chatham House. <https://www.chathamhouse.org/2024/02/russias-influence-kazakhstan-increasing-despite-war-ukraine> [dostęp: 18.05.2024].
- Nazarbayev N.A. (1992, 16 maja). *Стратегия становления и развития Казахстана как суверенного государства*. Алма-Ата. https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30006969 [dostęp: 18.05.2024].
- Niedziółka D. (2021). *Potencjał społeczny, ekonomiczny i środowiskowy Kazachstanu*. W: W. Sokołowski (red.). *Kazachstan – 2021. Sytuacja wewnętrzna i pozycja międzynarodowa Republiki Kazachstanu w 30. roku niepodległości*. Towarzystwo Naukowe Polska-Wschód: Wydawnictwo Poznanie. Warszawa.
- North Atlantic Treaty Organization (2022, 23 maja). *Relations with Kazakhstan*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49598.htm [dostęp: 18.05.2024].
- Ochman K. (2024, 18 lutego). *Chiny na szczycie listy partnerów handlowych Kazachstanu w 2023 roku*. Kierunek Kaukaz. <https://kierunekkaukaz.pl/2024/02/18/chiny-na-szczycie-listy-partnerow-handlowych-kazachstanu-w-2023-roku/> [dostęp: 18.05.2024].
- Pachucki-Włosek K. (2022, 24 czerwca). *Azja Centralna wobec wojny w Ukrainie*. Instytut Nowej Europy. <https://ine.org.pl/azja-centralna-wobec-wojny-w-ukrainie/> [dostęp: 23.04.2024].
- Popławski M. (2023, 14 sierpnia). *Kazachstan: kurs na niepewność*, Ośrodek Studiów Wschodnich. https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-08-14/kazachstan-kurs-na-niepewnosc#_ftn12 [dostęp: 18.05.2024].
- QazTrade (2024, 17 lutego). *Итоги внешней торговли Казахстана за 2023 год*. <https://qaztrade.org.kz/rus/itogi-vneshnej-torgovli-kazahstana-za-2023-god/> [dostęp: 18.05.2024].
- Republic of Türkiye – Ministry of Foreign Affairs. *Relations between Türkiye and Kazakhstan*. <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkiye-and-kazakhstan.en.mfa> [dostęp: 18.05.2024].
- Reuters (2022, 28 marca). *Kazakhstan does not want to be behind new iron curtain, deputy minister says*. <https://www.reuters.com/world/kazakhstan-does-not-want-be-behind-new-iron-curtain-deputy-minister-2022-03-28/> [dostęp: 05.04.2024].
- Sanchez W.A. (2020, maja). *A Rising Global Player: Kazakhstan's Foreign Policy in the 2020s*. Wilson Center. https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/uploads/documents/KI_200514_cable%2051_v1.pdf [dostęp: 18.05.2024].
- Schultz T. (2022, 25 października). *Kazakhstan's balancing act between the EU and Russia*. <https://www.dw.com/en/ukraine-war-kazakhstans-balancing-act-between-the-eu-and-russia/a-63548292> [dostęp: 18.05.2024].
- The European Union (2016, 4 lutego). *Enhanced Partnership and Cooperation Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and the*

- Republic of Kazakhstan, of the other part.* https://eur-lex.europa.eu/eli/agree_international/2016/123/oj [dostęp: 18.05.2024].
- The International Institute for Strategic Studies (2023, październik). *The first China-Central Asia Summit.* <https://www.iiss.org/publications/strategic-comments/2023/the-first-china-central-asia-summit/> [dostęp: 18.05.2024].
- Turarbekava R. (2023). *Kazakhstan foreign policy during presidency of Kasym-Jomart Tokayev (2019–2023).* „Wschodnioznawstwo” 17.
- U.S. Department of State (2023, 28 lutego). *Secretary Antony J. Blinken and Kazakhstan Foreign Minister Mukhtar Tileuberdi at a Joint Press Availability.* <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-and-kazakhstan-foreign-minister-mukhtar-tileuberdi-at-a-joint-press-availability/> [dostęp: 18.05.2024].
- U.S. Department of State (2024, 26 marca). *Secretary Blinken’s Meeting with Kazakhstan’s Deputy Prime Minister-Foreign Minister Nurtleu.* <https://www.state.gov/secretary-blinkens-meeting-with-kazakhstans-deputy-prime-minister-foreign-minister-nurtleu/> [dostęp: 18.05.2024].
- Voices on Central Asia (2019, 13 lutego). *Russia and Kazakhstan: What’s next? An interview with Askar Nursha.* <https://voicesoncentralasia.org/russia-and-kazakhstan-whats-next-an-interview-with-askar-nursha/> [dostęp: 18.05.2024].
- Wahlang J. (2023, 27 kwietnia). *Kazakhstan’s ‘Multi-Vector’ Foreign Policy Amidst the Ukraine War.* The Manohar Parrikar Institute for Defence Studies and Analyses. <https://www.idsa.in/idsacomments/kazakhstans-foreign-policy-ukraine-war-jwahlang-270423> [dostęp: 18.05.2024].
- Кастеева М.А. (2018). *Принцип многовекторности во внешней политике Казахстана.* „Государственное управление и государственная служба” 4(67).
- Лаумулин М. (2011). *Некоторые проблемы современной внешней политики Казахстана.* „Центральная Азия и Кавказ” 1(4).
- Министерство иностранных дел Республики Казахстан (2022, 1 marca). *President Tokayev urges Russia and Ukraine to reach an agreement through negotiations, says Kazakhstan ready to provide mediation, if needed.* <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa/press/news/details/334985?lang=en> [dostęp: 05.04.2024].
- Официальный сайт Президента Республики Казахстан (2020, 9 marca). *О Концепции внешней политики Республики Казахстан на 2020–2030 годы.* https://www.akorda.kz/ru/legal_acts/decrees/o-koncepcii-vneshnei-politiki-respubliki-kazahstan-na-2020-2030-gody [dostęp: 05.04.2024].
- Официальный сайт Президента Республики Казахстан (2022, 2 marca). *Состоялся телефонный разговор Главы государства с Президентом Украины Владимиром Зеленским.* <https://akorda.kz/ru/sostoyalsya-telefonnyy-razgovor-glavy-gosudarstva-s-prezidentom-ukrainy-vladimirom-zelenskim-221141> [dostęp: 05.04.2024].
- Радио Озодлик (2022, 11 maja). *Казахстан и Турция заключили соглашение о военном сотрудничестве.* <https://rus.ozodlik.org/a/31845137.html> [dostęp: 18.05.2024].